

TEMA

alain de botton

útěcha z filozofie

TEMA

Alain de Botton
Útěcha z filozofie

alain de botton

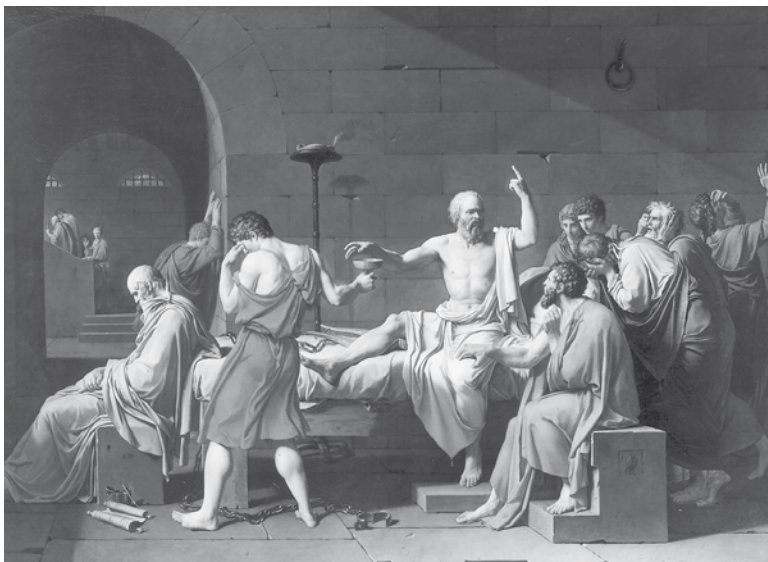
útěcha z filozofie

Copyright © 2000 by Alain de Botton
Translation © Eva Dejmková, 2010
Cover and layout © Lucie Mrázová, 2010

ISBN 978-80-87162-93-4
ISBN 978-80-7473-104-4 (PDF)

ÚTĚCHA
PRO NEOBLÍBENÉ

Před několika lety, během kousavé newyorské zimy, za volného odpoledne před letem do Londýna, jsem se ocitl v opuštěné galerii v horní části Metropolitního muzea umění. Byla jasně osvětlená a kromě tichého hučení podlahového topení úplně tichá. Už jsem byl přesycený malbami v Impresionistické galerii, a tak jsem hledal nějaké stopy po kavárně – doufal jsem, že tam koupím jeden druh amerického čokoládového mléka, které jsem měl tou dobou hrozně rád – a najednou mou pozornost upoutalo plátno, které podle popisky namaloval v Paříži na podzim roku 1786 tehdy šestatřicetiletý Jacques-Louis David.

Sokrates, odsouzený k trestu smrti aténským lidem, se chystá obklopen svými zdrcenými přáteli vypít pohár odvaru z bohlelavu. Na jaře roku 399 př. K. vznesli tři aténští občané proti filozofovi žalobu. Vinili

ho z toho, že přestal uctívat městské bohy, že zavádí náboženské novoty a kazí aténské mladíky – a obvinění považovali za tak závažná, že požadovali trest smrti.

Sokrates zareagoval s pověstným klidem. I když se mohl před soudem zříct své filozofie, držel se raději toho, čemu věřil, že je pravda, než toho, o čem věděl, že by mohlo být populární. Podle Platona porotě vzdorně řekl:

Pokud budu dýchat a budu schopn, buďte si jisti, že nepřestanu filosofovat a domlouvat vám a vykládat každému, s kýmkoli z vás se kdy potkám... občané aténští... buď mě osvobodte, nebo neosvobodte, ale buďte si jisti, že bych nezměnil svého jednání, ani mám-li stokrát zemřít.
(Obrana Sokratova 29d–30b)

A tak ho odvedli, aby čekal na svůj konec v aténské věznici, a jeho smrt se stala důležitým mezníkem v dějinách filozofie.

Že šlo skutečně o podstatnou událost, o tom svědčí třeba velké množství výtvarných děl, která se zabývají právě Sokratovou smrtí. V roce 1650 vytvořil francouzský malíř Charles-Alphonse Dufresnoy malbu *Sokratova smrt*, která nyní visí v Galerii Palatina ve Florencii (tam žádnou kavárnu nemají).

Zájem o Sokratovu smrt vyvrcholil v osmnáctém století, a to zejména poté, co Diderot upozornil na její malířský potenciál v *Pojednání o dramatické poezii*.

Étienne de Lavallée-Poussin, 1760

Jacques Philippe Joseph de Saint-Quentin, 1762

Pierre Peyron, 1790

Jacques-Louis David dostal zakázku na jaře roku 1786 od Charlese-Michela Trudaineho de la Sablière, bohatého člena parlamentu a nadaného badatele zabývajícího se Řeckem. Odměna byla štědrá, dvě stě padesát louisdorů předem a dalších sto dvacet pět při dodání (Ludvík XVI. zaplatil za větší *Přísahu Horáciů* jen dvě stě padesát). Malba byla vystavena na Salonu roku 1787 a okamžitě se o ní hovořilo jako o nejlepším vyobrazení Sokratova konce. Sir Joshua Reynolds prohlásil, že to je „nejznamenitější a nejobdivuhodnější umělecké dílo, které se objevilo od dob Sixtinské kaple a Rafaelových Stanzí. Ten obraz by dělal čest Aténám za Periklových časů.“

Koupil jsem si v muzejním obchodě se suvenýry pět pohledů Davida a později, když jsem letěl přes ledová pole Newfoundlandu (která v jasné úplňkové noci zeleně zářila), jsem si jeden z nich prohlížel, zatímco jsem se nimral v nevalné večeri, kterou přede mě naservírovala letuška během špatně načasovaného zdřimnutí.

Platon sedí v nohách Sokratovy postele, vedle něj leží pero a svitek pergamenu, jako tichý svědek nespravedlnosti státu. V době, kdy Sokrates umřel, bylo Platonovi dvacet devět let, ale David z něj udělal starého muže, šedovlasého a vážného. V průhledu na chodbu vidíme, jak strážce odvádějí Sokratovu ženu Xantipu. Sedm Sokratových přátel je v různých fázích naříkání. Sokratův nejbližší společník Kritón sedí vedle něj a dívá se na svého mistra s oddaností a znepokojením. Ale filozof sám sedí vzpřímeně, s tělem a bicepsy atleta, a nejeví známky strachu ani lítosti. To, že ho velké množství Atéňanů odsoudilo jako hlupáka, neotřásl jeho přesvědčením. David chtěl namalovat Sokrata, jak polyká jed, ale básník André Chenier mu navrhl, že většího dramatického napětí dosáhne, když ho namaluje, jak dopisuje filozofickou poznámku a s klidem sahá po bolehlavu. Obraz by tak symbolizoval jednak Sokratovu poslušnost aténských zákonů, jednak věrnost svému poslání. Jsme svědky posledních povznášejících chvil mimořádné osobnosti.

Ten pohled mě silně zasáhl a bylo to nejspíš proto, že chování, které na něm bylo zobrazeno, silně kontrastovalo s tím mým. Když jsem mluvil s jinými lidmi, preferoval jsem, aby mě měli rádi, než abych mluvil pravdu. Touha potěšit druhé mě nutila smát se hloupým vtipům jako rodič na premiéře školní hry. Při setkání s cizími lidmi jsem si osvojil servilní způsoby portýra vítajícího bohaté hosty v hotelu – uslintané nadšení pocházející z neurčité patologické potřeby po náklonnosti. Nepochyboval jsem veřejně o myšlenkách, jimiž byla většina oddaná. Toužil jsem po uznání ze strany zástupců státní moci a po setkání s nimi jsem dlouho přemýšlel, jestli mě považují za přijatelného. Když jsem projížděl hranice nebo míjel policejní auta, cítil jsem v sobě zmatené přání, aby si o mně muži v uniformách mysleli jen to nejlepší.

Ale filozofa nepodlomila nepopularita ani zavržení státem. Nestáhl svoje myšlenky, protože si ostatní stěžovali. Navíc, jeho jistota měla mnohem hlubší zdroj než horkou hlavu nebo lví srdce. Pramenila z filozofie. Filozofie poskytla Sokratovi přesvědčení, ve kterém našel rozumnou odvahu (v kontrastu k hysterické), s níž čelil nesouhlasu.

Taková nezávislost mysli pro mě byla tehdy v noci nad ledovými poli zjevením a podnětem. Slibovala protiváhu k mému pasivnímu sklonu následovat společensky schvalované zvyky a myšlenky. Sokratův život i smrt zvaly k inteligentnímu skepticizmu.

A obecněji, předmět, jehož je řecký filozof nejvyšším symbolem, jakoby nabízel pozvánku k úkolu stejně tak směšnému jako hlubokomyšlnému: stát se moudrým skrze filozofii. Navzdory propastným rozdílům mezi mysliteli, kteří byli v průběhu minulých časů považováni za filozofy (lidé ve skutečnosti tak rozdílní, že kdyby byli pozváni na velikou párty, neměli by nejen co říct jeden druhému, ale pravděpodobně by po pár drincích došlo i na pěsti), zdálo se možné najít malou skupinku mužů, kteří, rozdělení staletími, volně sdíleli vizi filozofie

naznačenou řeckou etymologií slova – *philo*, láska, a *sophia*, moudrost – skupinku spojenou společným zájmem říci pár utěšujících a praktických věcí o příčinách našich největších trápení. A k těmto mužům jsem se rozhodl upřít svou pozornost.

Každá společnost má své představy o tom, čemu by lidé měli věřit a jak by se měli chovat, aby se vyhnuli podezření a neoblíbenosti. Některé z těchto společenských konvencí jsou jasně formulovány v zákonech, jiné jsou intuitivněji obsaženy ve velkém celku etických a praktických názorů popisovaném jako „zdravý rozum“, který řídí, jak bychom se měli oblékat, jaké finanční hodnoty bychom měli uznávat, koho bychom si měli vážit, jakou etiketou se řídit a jak bychom měli vést domácí život. Kdybychom začali pochybovat o těchto konvencích, zdálo by se to bizarní, možná až agresivní. Pokud je zdravý rozum ochráněn před pochybami, je to proto, že jeho soudy jsou prostě považovány za tak rozumné, že nemohou být předmětem zkoumání.

Bylo by asi těžko přijatelné, kdybychom se například během běžného hovoru ptali, co je v naší společnosti vlastně smyslem práce.

Nebo chtěli slyšet od páru, který teprve nedávno vstoupil do manželství, aby plně vysvětlil důvody svého rozhodnutí.

Nebo se ptali lidí na dovolené, co konkrétně je přimělo vydat se na cesty.

Antičtí Řekové měli stejné množství konvencí řízených zdravým rozumem a stejně houževnatě se jich drželi. O jednom víkend, když jsem se probíral antikvariátem v Bloomsbury, jsem narazil na řadu dějepisných knih původně napsaných pro děti, v nichž byla spousta fotografií a půvabných ilustrací. Řada obsahovala: *Podívej se do egyptského města*, *Podívej se na hrad* a svazek, který jsem si koupil s encyklopedií jedovatých rostlin, *Podívej se do starověkého řeckého města*.

Našel jsem v ní informace o tom, co bylo považováno za normální oděv v řeckých státech v 5. století před Kristem.

Knihy vysvětlovala, že Řekové věřili v mnoho bohů, v bohy lásky, lovu a války, v bohy s mocí nad úrodou, ohněm a mořem. Než se do něčeho pustili, pomodlili se k nim v chrámu nebo v malé svatyni doma a obětovali jim zvíře. Bylo to celkem drahé: Athéně krávu, Artemidě kozla, Asklepiovi slepici nebo kohouta.

Řekové byli poměrně velikášští, co se týče otroků. V 5. století př. K. jich jenom v Aténách bylo neustále osmdesát až sto tisíc, tedy jeden otrok na tři svobodné občany.

Řekové byli také velmi militarističtí, uctívali odvahu na bitevním poli. Aby byl někdo považován za pravého muže, musel znát, jak kosit hlavy protivníků. Aténský voják ukončující kariéru perského vojáka (namalovaný na talíři z dob druhé perské války) byl vzorem takového vhodného chování.

Ženy byly zcela závislé na svých manželích a otcích. Neúčastnily se politického nebo veřejného života a nemohly zdědit majetek nebo vlastnit peníze. Běžně se vdávaly ve třinácti letech za muže, které jim vybrali otcové, aniž by někoho zajímalo, co žena k muži cítila.

Nic z toho by se Sokratovým současníkům nezdálo divné. Mnohé by popletlo nebo rozčílilo, kdyby se jich někdo ptal, proč obětovali právě kohouta Asklepiovi nebo proč musí muž zabít, aby byl ctnostný. Vyznělo by to stejně hloupě, jako by se divil, proč po zimě přichází jaro nebo proč je led studený.

Ale není to jen nepřátelství ostatních, co nám brání v pochybování o současném stavu. Naše vůle pochybovat bude stejně silně oslabována vnitřním pocitem, že společenské konvence musí mít rozumný základ, i když si nejsme jisti jaký, protože na nich lpělo příliš mnoho lidí hodně dlouhou dobu. Zdá se nepravděpodobné, že by se naše společnost tak těžce mýlila v tom, čemu věří, a že my bychom byli ti jediní, kdo si toho všiml. Potlačíme své pochyby a jdeme se stádem, protože si nedokážeme představit sami sebe jako pionýry doposud neznámých, složitých pravd.

Právě s žádostí o pomoc při překonávání naší nesmělosti se můžeme obrátit na filozofa.

III.

1. Život

Narodil se v Aténách roku 469 př. K.; předpokládá se, že jeho otec Sofroniskus byl sochař a jeho matka Phaenarete porodní bába. V mládí byl Sokrates žákem filozofa Archelaa a poté se zabýval filozofií, ale nic o ní nepsal. Nebral peníze za hodiny, a tak brzy zchudl, ale materiální majetek pro něj měl jen malou cenu. Celý rok nosil tentýž plášť a téměř vždy chodil bos (říkalo se, že se narodil, aby nesnášel ševce). Když zemřel, zůstala po něm žena a tři synové. Jeho manželka Xantipa je všeobecně známá pro svou prchlivost (když se ho ptali, proč si ji bral, odpověděl, že krotitelé koní musí trénovat na těch nejohavnivějších zvířatech). Většinu času trávil mimo domov, rozmlouval se svými přáteli na aténských veřejných místech. Ctíli jej pro jeho moudrost a smysl pro humor. Ovšem málokdo si ho vážil i pro to, jak vypadal. Byl malý, vousatý a plešatý, se zvláštní kolébatou chůzí a tváří, kterou přátelé připodobňovali ke krabí hlavě, satyrovi nebo jeho vlastní karikatuře. Měl placatý nos, velké plné rty a jeho výrazné oteklé oči hleděly zpoza rozčepýřeného obočí.

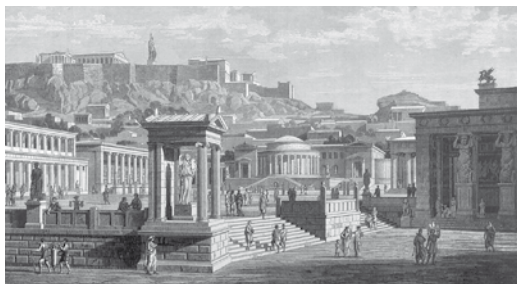
Nejpodivnější však byl jeho zvyk přistoupit k Atéňanovi jakékoli třídy, věku a povolání a prostě se ho ptát, aniž by se staral o to, že bude považován za výstředního nebo bude nařčen z toho, že obtěžuje. Chtěl po něm slyšet vysvětlení, proč sdílí některé teze zdravého rozumu a co považuje za smysl života – jak vyličil jeden překvapený generál:

Kdokoli je nejbližší Sokratovi zájmem o pravdu jakoby rodem a stýká se s ním v rozmluvách, nutně zakouší to, že i když začne napřed rozmlouvat o něčem jiném, je od něho bez přestání voděn v řeči kolem dokola, až upadne do vydávání počtu o sobě samém, jakým že způsobem žije nyní a jakým žil v uplynulé době svého života; a když tam upadne, Sokrates ho dříve nepustí, dokud všechny tyto věci dobře a krásně neprozkoumá.

(Laches 188a)

Jeho zvyku napomáhalo klima a rozvržení města. V Aténách bylo půl roku teplo, což zvětšovalo šance na konverzaci venku, bez formálního představování se. Činnosti, které se v severských zemích odehrávaly mezi hliněnými stěnami tmavých, zakouřených chýší, nepotřebovaly pod laskavým attickým nebem přístřešek. Bylo normální toulat se po agoře, pod kolonádou Malované stoy nebo Stoy Dia Eleutheria (Osvo-boditele) a mluvit s cizinci v pozdním odpoledni, v privilegovaném čase mezi praktickými věcmi poledne a úzkostmi noci.

Velikost města zaručovala družnost. V Aténách a jejich přístavu žilo asi dvě stě čtyřicet tisíc lidí. Nepotřebovali jste víc než hodinu,

abyste přešli z jednoho konce města na druhý, od Piraea k Aigeově bráně. Obyvatelé mohli pociťovat jistou pospolitost, jako žáci ve škole nebo hosté na svatbě. Nebyli to jen blázni a opilci, kdo se pouštěl do hovoru s cizími lidmi na ulici.

Jestliže se obáváme pochybovat o současném stavu světa, je to – kromě vlivu počasí a velikosti našich měst – hlavně kvůli tomu, že spojujeme to, co je oblíbené, s tím, co je správné. A bosý filozof vznesl množství otázek, aby zjistil, jestli to, co je oblíbené, vůbec dává nějaký smysl.

2. Pravidlo zdravého rozumu

Mnoho lidí jeho otázky popuzovaly. Někteří si z něj dělali legraci. Pár jedinců by ho zabilo. Ve hře *Oblaka*, která byla poprvé uvedena v Dionýsově divadle na jaře roku 423 př. K., nabídl Aristofanes Atěňanům karikaturu jejich vlastního filozofa, který odmítá přijmout zdravý rozum, dokud nepodrobí jeho logiku nestydatě dlouhému zkoumání. Herec, který hrál Sokrata, se objevil na scéně v koši spuštěném z jeřábu, protože tvrdil, že jeho mysl funguje lépe ve vyšších polohách. Byl natolik ponořen do důležitých myšlenek, že neměl čas se mýt nebo věnovat se domácím pracím, a tak jeho plášť zapáchal a dům měl zamořený hmyzem. Čas na zkoumání zásadních otázek si však našel. Řešil třeba: Kolik vlastních délek může skočit blecha? Bzučí komáři sosákem, nebo svým vyměšovacím orgánem? I když Aristofanes nijak nerozebíral odpovědi na Sokratovy otázky, publikum jejich důležitost muselo pochopit.

Aristofanes vyslovil známou kritiku intelektuálů: že se svými otázkami vzdalují od rozumných názorů mnohem víc než ti, kteří se skutečnosti nikdy systematicky zkoumat nepokoušeli. Filozof se zkrátka na rozdíl od spisovatele nespokojí s běžnými vysvětleními. Normální lidé se podle Aristofana spokojí s tím, že blecha skáče daleko a že komáři

prostě něčím bzučí. Sokrata pak nařkl, že zdravý rozum až manicky podezírá a jeho touha po složitých, nesmyslných alternativách hraničí s perversitou.

Na což by Sokrates odpověděl, že v některých případech, a nejspíš ne v těch, které se týkají blech, může být hlubší zkoumání odůvodněno zdravým rozumem. Po krátkých rozhovorech s mnoha Atěňany vyšlo najevo, že běžné a oblíbené názory na to, jak vést dobrý život, názory popisované jako normální, a tudíž ty, o kterých se nepochybuje, mají překvapivě slabiny. Na tyto slabiny jejich sebevědomí zastánci vůbec nepomysleli. Zdálo se totiž, že ti, s nimiž Sokrates mluvil, málokdy věděli, o čem vlastně mluví – což byl přesný opak toho, v co Aristofanes doufal.

3. Dva rozhovory

Jednou odpoledne v Aténách, podle Platonova *Lacheta*, potkal Sokrates dva uznávané generály, Nikia a Lacheta. Generálové bojovali se spartskými armádami v peloponéské válce a nyní se těšili uznání starších obyvatel města a obdivu mladých. Oba také měli jako vojáci umřít: Laches v bitvě u Mantiney v roce 418 př. K., Nikias při nešťastné výpravě na Sicílii roku 413 př. K. Nezachoval se žádný jejich portrét, ale můžeme si představit, že vypadali jako dva jezdci na části Parthenónského vlysu.

Generálové vyznávali tuto myšlenku zdravého rozumu: věřili, že odvážný muž musí být v armádě, bojovat v bitvách a zabíjet protivníky. Když je však Sokrates venku potkal, pocítil potřebu zeptat se jich na několik dalších otázek:

SOKR.: Pokusme se tedy, Lachete nejprve... říci, co asi je statečnost.

LACH.: Ne, Sokrate, bůh ví, to není nesnadné říci: jestliže by totiž někdo chtěl vytrvávaje brániti se proti nepřátelům a neutíkal, dobře věz, že ten by byl statečný. (Laches 190e)

Ale Sokrates si pamatoval, že v bitvě u Platají roku 479 př. K. řecké síly pod vedením spartského regenta Pausania nejdříve ustoupily a teprve pak statečně porazily perskou armádu vedenou Mardoniem:

SOKR.: Vyjímajíc snad, Lachete, [pěchotu] lakedaimonskou. Když se totiž Lakedaimoňané u Platají octli naproti lehké pěchotě, nechtěli prý vytrvat v šiku a s ní bojovat, nýbrž utíkali; a když se pak rozvolnily šiky Peršanů, obracejíce se jako jezdcí bojovali, a tak zvítězili v tamté bitvě.

(Laches 191c)

Když o tom musel Laches znovu přemýšlet, přišel s jinou myšlenkou zdravého rozumu: odvaha je druh vytrvalosti. Ale vytrvalost může, podotkl Sokrates, vést k ukvapeným závěrům. Abychom odlišili skutečnou odvahu od deliria, potřebujeme to ještě něčím doplnit. Lachův společník Nikias, vedený Sokratovými slovy, navrhl, že odvaha musí zahrnovat vědomost, schopnost rozlišit dobré a zlé, a nemusí být nutně svázána s válečnictvím.

Už při tak krátkém rozhovoru byly odhaleny velké nedostatky v běžné definici tolik obdivované aténské ctnosti. Ukázalo se, že nebere v úvahu možnost statečnosti mimo bitevní pole nebo důležitost propojení vědomostí a vytrvalosti. Ta záležitost se může zdát nicotná, ale její dosah je obrovský. Jestliže předtím generála učili, že ustoupit v boji je zbabělé, i když je to jediný rozumný tah, pak tato

nová definice rozšířila jeho možnosti volby a dodala mu odvahy před kritiky.

V Platonově *Menónovi* opět Sokrates diskutuje s člověkem, který je silně přesvědčen o pravdivosti myšlenek zdravého rozumu. Menón byl panovačný aristokrat, který na Attiku přijel ze své rodné Thesálie a měl přesnou představu o vztahu peněz a ctnosti. Abyste byl ctnostný, vysvětloval Sokratovi, musíte být velmi bohatý, chudoba je vždy zaviněna osobním selháním, a ne náhodou.

Nedochoval se nám ani portrét Menóna, ale když jsem listoval časopisem ve vestibulu jednoho aténského hotelu, představoval jsem si, že by se mohl podobat muži popíjejícímu šampaňské v nasvíceném bazénu.

Ctnostný muž, zapáleně vyprávěl Menón Sokratovi, je někdo s obrovským majetkem, díky kterému může dělat dobré věci. Sokrates mu položil ještě několik otázek:

SOKR.: A nenazýváš snad dobré takové věci jako zdraví a bohatství?

MEN.: Také tam počítám získávat si zlato a stříbro a počty v obci a úřady.

SOKR.: Pokládáš snad za dobra některé jiné věci než takovéto?

MEN.: Nikoli, nýbrž myslím vesměs takovéto věci.

SOKR.:... Přidáváš, Menóne, k tomuto opatřování určení „spravedlivě“ a „zbožně“, či ti na tom nic nezáleží, a i když si někdo opatřuje ty věci nespravedlivě, ty je stejně nazýváš zdatností?

MEN.: To přece ne, Sokrate.

SOKR.: Je tedy třeba, jak se podobá, aby při tomto opatřování byla spravedlnost nebo rozumnost nebo zbožnost nebo některá jiná část zdatnosti... A neopatřovat zlato a stříbro, kdykoli to není spravedlivé... není snad i toto neopatřování zdatnost?

MEN.: Patrně.

SOKR.: Tedy není o nic více asi zdatností opatřování takových věcí nežli neopatřování...

MEN.: Zdá se mi, že to je nutně tak, jak pravíš.

(Menón 78c–79a)

V momentě tak Menón poznal, že peníze a vliv nejsou samy o sobě nezbytnou a dostatečnou podobou ctnosti. Bohatí lidé mohou být hodni obdivu, ale záleží to na tom, jak své peníze získali. Stejně tak když je člověk chudý, neprozrazuje to žádné jeho morální hodnoty. Neexistuje žádný pádný důvod, proč by si měl být bohatý muž jist, že majetek zaručuje jeho ctnost; a žádný pádný důvod, proč by si měl chudý člověk myslet, že jeho nouze je znakem nepravosti.

4. Co ostatní možná nevědí

Témata možná nejsou aktuální, ale poučení v nich ano: ostatní se mohou mýlit, i když jsou na důležitých postech, i když se hlásí k přesvědčením, která po staletí zastávala drtivá většina lidí. A důvod je prostý: nezkoumali svá přesvědčení logicky.

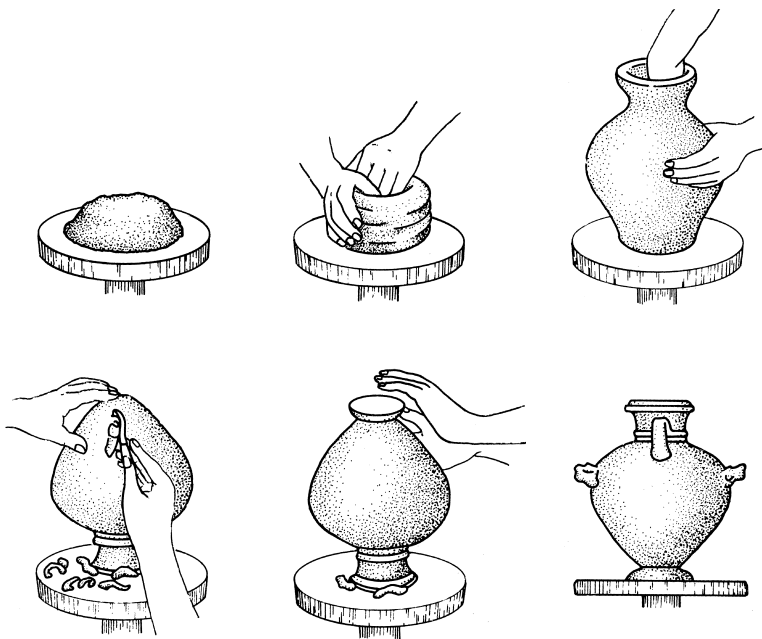
Menón a generálové měli nesprávné názory, protože je přejali bez jakéhokoli logického zkoumání. Aby Sokrates zvýraznil, jak je jejich pasivita podivná, přirovnal život bez systematického myšlení k řemeslům, třeba k hrnčířství nebo ševcovině, která jsou vykonávána bez znalostí správných postupů nebo dokonce základních technologií. Nedokážeme si ani představit, že by pěkná nádoba nebo kvalitní boty vznikly pouze na základě intuice; proč tedy předpokládáme, že mnohem složitější úkol, tedy řízení vlastního života, je možné zvládnout bez přemýšlení o předpokladech a cílech?

Možná proto, že nevěříme, že řídit svůj život je ve skutečnosti složité. Některé složité činnosti vypadají složitě i zvenčí, ale jiné, stejně složité, vypadají na první pohled velmi jednoduše. Dosáhnout správných názorů na to, jak žít, spadá do druhé kategorie, vyrobit nádobu nebo botu do první.

Vyrobít ji byl jistě velice náročný úkol. Hlína nejdřív musela být do Atén dovezena, většinou z velkého dolu na mysu Kolias sedm mil jižně od města, pak se musela dát na kruh a otáčet rychlostí mezi padesá-

ti a sto padesáti otáčkami za minutu, rychlost byla nepřímo úměrná průměru vykružované části (čím užší nádoba, tím rychlejší otáčky). Pak přišlo uhlazování houbou, škrábání, kartáčování a výroba uch.

Pak se váza musela polít černou glazurou vytvořenou z jemného pevného jílu a potaše. Když glazura uschla, vložila se váza do pece a zahřála na $800\text{ }^{\circ}\text{C}$ s otevřeným průduchem. Barva se změnila na tmavě červenou, protože jíl ztvrdl v oxid železitý (Fe_2O_3). Potom se zatopilo na $950\text{ }^{\circ}\text{C}$ s průduchem zavřeným a do pece se přidaly mokré listy kvůli vlhkosti, což změnilo tělo vázy na šedočernou barvu a glazuru na spečenou černou (magnetit, Fe_3O_4). Po několika hodinách se průduch znovu otevřel, listy se vyhrabaly a teplota se nechala klesnout na $900\text{ }^{\circ}\text{C}$. Zatímco glazura si uchovala černou barvu z druhého vypalování, tělo vázy se vrátilo k temně červené barvě z prvního vypalování.